

ODOTUSHUONE

Naisstereotyyppien teoksen lähtökohtana

Milla Keskitalo

Opinnäytetyö

Kevät 2011

Tanssinopettajan koulutusohjelma

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Tanssinopettajan koulutusohjelma, showtanssin suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Keskitalo, Milla
Opinnäytetyö: Odotushuone, taiteellinen opinnäytetyö
Opinnäytetyön ohjaaja: Petri Hoppu
Kevät 2011

24 sivua

Vahvat ja erilaiset naishahmot ovat aina kiehtoneet minua, ja siksi halusin tehdä opinnäytetyöni naisista. En ole ikinä pitänyt siitä, jos naisia, sen kummemmin kuin miehiäkään, lokeroidaan tai pyydetään käyttäytymään tietyllä tavalla. Stereotypiat ovat kulttuurin ja sosiologian pohjalta rakentuvia uskomuksia tietyistä ryhmästä, ja ne muuttuvat yhteiskunnan mukana. Stereotypioita on hyvä kyseenalaistaa, jotta voisimme kehittyä tasa-arvoisempaan suuntaan. Ihmiset ovat kuitenkin aina yksilöitä ja omia persooniaan, vaikkakin biologia takaa molemmille sukupuolille omat erikoispiirteensä.

Naisstereotypiat toimivat hyvin lähtökohtana taiteelliselle työlleni. Teetin kyselyn naisista työpaikallani Tanssikeskus Citydancessa otsikolla ”Naiset eivät...”. Kyselystä sain paljon stereotypisia vastauksia naisista ja niiden pohjalta kehittelin tanssijoilleni roolihahmot. Yhdestä tuli odottava äiti, toisesta karvainen nainen, kolmannelta rikas ja menestyvä nainen ja neljännestä luulosairas. Omalla humoristisella tavalla otimme kantaa kyseisiin stereotyyppisiin rooleihin, joita naisille usein annetaan, ja lopputuloksesta tuli onnistunut. Kokonaisuus oli toimiva, ja roolit olivat mielenkiintoisia.

Odotushuoneen tekoprosessi oli antoisa ja mielenkiintoinen, vaikka aikataulu olikin tiukka. Ilmapiiiri oli työryhmän kesken avoin ja positiivinen. Se teki harjoitusvaiheesta mielekkään ja antoi paljon niin minulle kuin tanssijoillekin. Suunnitteluvaiheessa opettelin luottamaan omiin ideoihini ja sain myös rohkeutta toteuttaa niitä. Matkan varrella opinkin paljon itsestäni ja työtavoistani. Prosessi, onnistunut lopputulos, ja positiivinen palaute kasvattivat itseluottamustani ja oma koreografinen tyylini selkiytyi.

Avainsanat: Naiset, stereotypia, sukupuolirooli

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
School of music, dance and media, Dance teacher line

Author: Milla Keskitalo

Title of thesis: Waiting room, Performance based on stereotypes of women

Supervisors: Anssi Kirkonpelto, Petri Hoppu

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2011

Number of pages: 24

I have always found myself interested in different female roles and stereotypes, so I decided to make my thesis about the subject. I have never liked if women, or men, are categorised too narrowly, so I wanted to take a stance on the matter. Stereotypes are beliefs and assumptions formed of certain groups of people based on cultural and sociological norms. It is important to question these stereotypes so we can develop equality between women and men. People are always individuals, even though biology gives both sexes their special features.

For my thesis I made an artistic dance performance about the subject above. I chose four women to dance in my performance and for each one I gave a role based on women stereotypes. These stereotypical roles I got from a survey conducted at my workplace, dance center Citydance, in Oulu. In the survey I asked my colleagues to tell me what women can not do. The answers were very stereotypical beliefs about women. (Women can not drive, can not throw a ball etc.) Based on the survey I chose roles for my dancers. The roles were a pregnant woman, a hairy woman, a cold business lady and one that suffered from hypochondria.

I made a 15 minutes long humorous dance performance, which included showdance, dance theatre, contemporary dance and breakdance. Stereotypical roles worked really well as a starting point for this performance, and the working process was enjoyable for me and my dancers. During the process I trusted my intuition and learned a lot about myself as a choreographer. The whole process, positive feedback and the successful conclusion boosted my confidence, and gave me knowledge to continue work as a choreographer.

Keywords: women, stereotypes, roles

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. TEOKSEN LÄHTÖKOHDAT	7
3. KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ	8
4. NAISSTEREOTYPIAT TEOKSEN LÄHTÖKOHTANA	11
5. TEKOPROSESSI	13
5.1. Työryhmä	13
5.2. Musiikki	13
5.3. Rekvisiitta	14
6. ODOTUSHUONE KOHTAUS KOHTAUKSELTA	16
6.1. Odotus	16
6.2. Puhe	17
6.3. Soolo	17
6.4. Synnytys	18
6.5. Vapautuminen ja ilo	18
7. TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	20
8. POHDINTA	22
9. LÄHTEET	24

1. JOHDANTO

Naisten asema yhteiskunnassa ja tasa-arvokysymykset ovat ajankohtaisia aiheita tämän päivän mediassa. Naisiin kohdistetaan paljon odotuksia, ja kulttuurissamme on jo vakiintuneita käsityksiä naisten rooleista ja käyttäytymismalleista. Vaikka Suomi onkin moneen muuhun maahan verrattuna hyvin tasa-arvoinen maa, on vallitsevia stereotyyppioita hyvä kyseenalaistaa. Myös naiset itse luovat itselleen rooleja ja tarkoituksellisesti elävät muiden odotusten mukaisesti, niin hyvässä kuin pahassakin. Opinnäytetyössäni halusin tutkia aihetta tarkemmin, mistä idea Odotushuoneen aiheeseen saikin alkunsa.

Odotushuoneen tekoprosessi lähti käyntiin syksyllä 2010. Pohjana tanssiteokselleni teetin työtovereilleni kyselyn naisista otsikolla ”Naiset eivät...”. Kyselyssä selvitin kyseisen paikan käsityksiä naisista, ja sen pohjalta sain stereotypiset roolit naisilleni. Kyselyn lisäksi luin Anne Lampisen kirjan ”Kaunis Veera ja muita naislegendoja”, joka antoi inspiraatiota naisteemani.

Lähdin liikkeelle naisten rooleista, jotka sain teettämästäni kyselystä, ja vastausten pohjalta annoin jokaiselle naiselle yhden roolin. Yhdestä tuli karvainen nainen, toisesta odottava äiti, kolmannelta rikas ja menestyvä nainen, joka ei sen takia löydä rakkautta, ja neljännessä tuli loppujen lopuksi luulosairas. Halusin valita mahdollisimman erilaisia rooleja naisille, jotta ryhmästä tulisi tarpeeksi heterogeeninen ja teoksesta tulisi mielenkiintoinen. Oman näkökulman rooleihin löysimme huumorin kautta. Emme halunneet käsitellä aihetta liian vakavamielisesti.

Tekoprosessi oli antoisa niin tanssijoille kuin minullekin. Harjoitusvaiheessa ei ilmennyt suuria ongelmia, ja työilmapiiri oli todella hyvä. Naisten stereotyyppiset roolit syventyivät ja muuttuivat matkan varrella, ja koreografia eteni hyvin omalla painollaan. Roolit tulivat dramaturgian kannalta hyvin tärkeiksi teoksen edetessä. Roolit veivät teosta koko ajan eteenpäin, antoivat liikkeellisiä ideoita ja motiiveja kohtauksille.

Pidemmän taiteellisen teoksen tekeminen tuntui ammatillisen osaamisen kannalta tärkeältä. Onnistunut tekoprosessi ja lopputulos vahvistavat itsetuntoa ja antavat valmiuksia työelämään. Se on myös oman osaamisen taidonnäyte ja voi jo itsessään poikia työmahdollisuuksia.

Taiteellisen opinnäytetyön tekeminen kasvattaa myös taiteilijaminää ja auttaa löytämään omaa tyyliä.

Minulle prosessi oli erittäin tärkeä ja henkilökohtainen. Sain tehdä pidemmän tanssiteoksen aiheesta, joka minua todella kiinnostaa, ja antaa myös muille käsityksen siitä, mitä osaan. Prosessi olikin hyvin opettavainen ja antoi vastauksia ja varmuutta moniin kysymyksiin. Kynnys lähteä koreografioimaan uusia teoksia on nyt matalampi, koska ammatillinen osaamiseni kasvoi.

2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Lähtökohtani ja inspiraationi lähde oli Anne Lampisen kirja *Kaunis Veera ja muita suomalaisia naislegendoja*. Minua kiehtoivat tarinat erilaisista rohkeista naisista, jotka uskalsivat elää muiden odotusten vastaisesti. Teoksessani halusin käsitellä naisia, jotka ovat jollakin tapaa ristiriitaisia ja erilaisia. Kirja oli kuitenkin pieni pettymys, sillä se ei syventynyt riittävästi naisten motiiveihin tai heidän valintoihinsa. Kirja antoi minulle kuitenkin tukea jatkaa naisteemaani, ja lähdin ideoimaan teosta eteenpäin.

Kirjan lisäksi tein myös työpaikallani Tanssikeskus Citydancessa kyselyn naisista, johon sain hyvin stereotypisia vastauksia. Kyselyssä pyysin täyttämään lauseen joka alkaa sanoilla ”Naiset eivät”. Tulokseksi sain hyvin stereotyyppisiä ja kansanomaisia väitteitä ja lauseita naisista. Vastausten mukaan naiset eivät saa olla huonoja äitejä, kasvattaa karvoja muualla kuin päässään, olla paremman näköisiä kuin toiset naiset, olla väsyneitä, osaa ajaa autoa, haise pahalle tai osaa heittää pallo. Kysely selvensi hyvin juuri kyseisen paikan, ajan ja ihmisten käsityksiä naisista ja naisiin kohdistuvista odotuksista. Mielenkiintoista oli se, että naisvastaajat antoivat samoja stereotypisia vastauksia kuin miehetkin. Se herättääkin kysymyksen siitä, ovatko naiset omaksuneet omat stereotypiansa voimakkaammin kuin miehet. Näistä vastauksista sainkin hyvän lähtökohdan teokselleni ja annoin jokaiselle naiselle roolit näiden vastauksien pohjalta.

3. KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

Stereotypia

Stereotypioilla tarkoitetaan järjestelmällisiä uskomuksia tietyn joukon ominaisuuksista, yksittäisten asioiden tai ilmiöiden ymmärtämistä ryhmäksi. Sukupuolijaon stereotypiat tarkoittavat taas uskomuksia ja käsityksiä, jotka luonnehtivat miehenä ja naisena olemista. Stereotypiat ovat syntyneet monien asioiden vaikutuksesta ajan saatossa. Esimerkiksi tietylle sukupuolelle yleiset ominaisuudet ja asiat, kuten ruumiinrakenne, käyttäytyminen, harrastukset, sosiaaliset suhteet ja ammatit, vahvistavat stereotypioita. Stereotypiat vaihtelevat eri kulttuureissa, mutta pääpiirteet ovat yllättävän yhtenäiset joka paikassa. Sukupuolijaon stereotypioita ei voida varmasti todeta oikeiksi tai kumota, sillä se on sosiaalisesti määräytynyttä tietoa. (Hyyppä 1995, 15,16,19)

Sukupuolirooli

1960-luvulla sukupuoliroolit ilmaistiin käsitteellä sex roles, mutta se sai uuden nimen, gender roles, 1980-luvulla. Sex tarkoitti biologian kautta määrittyvää ruumiillista sukupuolta ja gender sosiaalista sukupuolta. Sosiologiassa sukupuoliroolit kuvaavat kummallekin sukupuolelle ominaista käytöstä tietyissä yhteisöissä ja kulttuureissa. Sukupuoliroolit ovatkin siis aina kulttuuriin, paikkaan ja aikaan sidottuja. Sukupuoliroolit asettuvat biologian ja kulttuurin väliin, ja rooli kiinnittyy sekä sexiin ja genderiin. (Lempiäinen 2003, 23) (Koivunen & Liljeström 2004, 115)

Erityisesti länsimaisessa sukupuolijärjestelmässä mies ja nainen nähdään usein vastakkaisina. Naisen fyysisiin ominaisuuksiin liitetään usein stereotypisesti heikkous ja pehmeys, käyttäytymiseen tunteellisuus ja hoivaavuus ja sosiaalisiin suhteisiin äidillisuus ja huolehtivuus. Mies koetaan taas päinvastaiseksi, usein hyvin vahvaksi ja rationaaliseksi. Käsitykset tulevat sekä biologian, että sosiaalisen järjestelmän pohjalta. Meissä on kuitenkin paljon yksilöllisiä eroja, eikä kukaan luonnollinen mies tai nainen vastaa koskaan täysin miehen tai naisen stereotyyppiä. (Hyyppä 1995,16)

Pohdintaa stereotyyppioista ja rooleista

Odotushuone-esityksellämme työryhmämme otti kantaa ja toi esiin oman näkökulmansa meidän aikamme ja tämän paikan naisstereotyyppioista. Miesten ja naisten välinen tasa-arvo on Suomessa jo pitkällä, mutta tietyt uskomukset ja käsitteet elävät edelleen hyvin vahvasti yhteisössämme. Teoksessani halusin tutkia näitä stereotyyppioita, joita naisiin usein liitetään, tosin omasta näkökulmastani. Odotushuoneessa käsittelemme asiaa humoristisella tavalla. Korostamme piirteitä, jotka tekevät rooleista hauskoja, emmekä näe naisia stereotyyppioiden uhreina vaan itse itsensä stereotyyppioivina yksilöinä. Näin ollen korostamme yksilön omaa vastuuta stereotyyppioiden tulkinnassa.

Meillä on valta käyttäytyä tietyllä tavalla, ja se mitä ajattelemme itsestämme, usein heijastuu myös ulospäin ja saa muut ihmiset näkemään meidät kyseisellä tavalla. Kirjassaan Sukupuolten kirjo (1995) Hyyppä kertookin miesten ja naisten välisten erojen tutkimuksesta, jossa miehen ja naisen kokonaisuudesta eroteltiin eri osa-alueita (tiedollisia ja taidollisia piirteitä ja psykologisen ja sosiaalisen käyttäytymisen suuntia) analysoitavaksi. Eroa sukupuolten välillä ei ollut, tai saman sukupuolen sisällä ilmeni enemmän eroja kuin sukupuolten välillä. (Hyyppä 1995, 31) Tämä siis tarkoittaa sitä, että biologia ei itsessään määrittele naisten ja miesten välisiä käyttäytymiseroja, vaan käyttäytymiserot kumpuavat lähinnä kulttuurista ja yhteiskunnasta.

Odotushuoneen näkökulma naisiin on siis yksilölähtöinen, ja pohdimme naisten omaa suhtautumista stereotyyppioihin. Kuka sanoo, että nainen ei voi olla karvainen? Täytyykö naiseus ellei haluakaan äidiksi? Teemmekö menestyksestä itse esteen parisuhteelle? Teoksen naiset ovatkin itse itsensä pahimpia vihollisia. He ovat hyväksyneet ja omaksuneet itseensä stereotyyppiat, ja se ahdistaa heitä. Karvainen nainen on oppinut, että naisella ei saa olla karvoja. Siksi hän kokee suurta ahdistusta ja naiseuden katoamista. Rikas ja menestynyt nainen on taas oppinut, että miehet pelkäävät naisia, joilla on valtaa, ja hän on vakuuttunut, että se on esteenä parisuhteelle. Synnyttävä nainen ei taas näe enää mitään muuta kuin äitiyden, ja luulosairas nainen luulee sairastavansa kaikki mahdolliset taudit. Luulosairas on ainoa, joka poikkeaa perinteisestä naisen roolista, mutta naisille luulosairaus istuu silti paremmin kuin miehille. Naisten elekieli on tutkitusti monipuolisempaa kuin miesten. Naisten myös sanotaan oirehtivan enemmän

niin ruumiillisesti kuin verbaalisestikin kipuja ja sairauksia. Tämän sanotaan johtuvan psykologisista eroista kipujen hallitsemisessa. (Hyypä 1995, 132)

Hyypän mukaan ymmärrys naisten ja miesten välisistä biologista eroista, ja kulttuurisidonnaisista rooleista voi vapauttaa ihmisen sukupuolijaon tiukoista siteistä (1995, 174). Odotushuoneessa naisten ongelman ratkeavat kuitenkin eri tavalla. Itsensä hyväksyminen ja ilo vapauttavat naiset omista stereotyyppioistaan, tai ainakin saavat näkemään muutakin kuin omat ongelmansa. Kun naiset eivät enää keskity vain omiin ongelmiinsa, muukin elämä kirkastuu. Loppuratkaisun takana kyteekin ajatus siitä, että muiden ihmisten mielipiteisiin emme voi kovin paljon vaikuttaa, mutta omaa asennettamme voimme muuttaa.

4. NAISSTEREOTYPIAT TEOKSEN LÄHTÖKOHTANA

Naisstereotypiat teoksen lähtökohtana on mielenkiintoinen tutkimusongelma. Sukupuolirooliin kasvaminen on kulttuuritapojen ja biologian yhdistelmä, ja se alkaa jo vauvaiässä. Tyttölapsat puetaan vaaleanpunaiseen ja pojat siniseen. Stereotypiset mallit saattavat siis istua hyvinkin syvällä ihmisten alitajunnassa, minkä vuoksi niitä harvoin kyseenalaistetaan. (Hyyppä 1995, 173) Tämä takia olikin mielestäni mielenkiintoista kyseenalaistaa ja tehdä teos naisten sukupuolirooleista.

Lähtiessäni rakentamaan teosta keskustelimme tanssijoiden kanssa naisista ja rooleista. Tulimme siihen tulokseen, että nykyaikana osa perinteisistä naisten rooleista on jo kadonnut nuorten aikuisten keskuudesta, mutta osa perinteisistä malleista istuu edelleen tiukasti yhteiskunnassamme. Keskustelujen pohjalta jaoin tanssijoille mielestäni heille sopivat roolit. Kaikki käsittivät roolit omalla tavallaan, ja aikaa myöten tanssijat kehittivät omaa tulkintaansa eteenpäin. Jos rooli oli biologinen, kuten yhden tanssijan rooli synnyttäjänä, sai hän itse kehittää persoonan ”synnytyksen taakse”. Minkälainen nainen synnyttää, ja ennen kaikkea miten hän suhtautuu siihen? Myös karvainen nainen joutui pohtimaan omaa rooliaan. Miten kyseisen naisen rooli voi kehittyä karvojen kautta? Mikä vaikutus karvoilla on naiseen?

Komedia on mielestäni hyvä keino herättää keskustelua ja tuoda asioihin uutta näkökulmaa. Siksi otimmekin rooleihin hyvin humoristisen lähtökohdan heti alusta alkaen. Kun asialle voi nauraa, uskaltaa siitä usein myös keskustella. Teoksessa jopa ylikorostimme piirteitä, jotka tekivät rooleista hauskoja. Myös dramaturgia ja liikemateriaali lisäsivät koomisuutta teokseen.

Pian roolien selvityksen jälkeen aloitin liikemateriaalin työstämisen, sen kummemmin enää rooleihin puuttumatta. Tämä johtikin siihen, että kaksi roolia hämärtyi harjoitusten aikana ja kaksi vahvistui, tai ainakin pysyi selkeänä ja samana loppuun asti. Nämä kaksi hämärtyneitä roolia selkenivät uudelleen vasta esitysviikolla, toinen vasta ensimmäisen esityksen jälkeen. Asiaan vaikuttivat myös harjoitusten tiukka aikataulu ja yhden tanssijan poissaolo. Koko työryhmän saimme kasaan vasta esitysviikolla. Esiintymistilanne itsessään kuitenkin kasvatti

tanssijoiden rooleja ja koko teosta huimasti eteenpäin. Kerta kerralta roolit syventyivät ja motiivit tulivat selkeämmin esille.

Roolit toimivat hyvin teoksen lähtökohtana ja antoivat tukea sekä motiiveja teokselle. Teoksen kaari syntyi pääosin roolien pohjalta. Mietimme, miten roolihahmot voisivat kehittyä ja miten naiset pääsisivät ongelmistaan eroon. Nämä pohdinnat johtivat aina uuteen kohtaukseen ja ratkaisuun ja veivät teosta eteenpäin. Stereotyyppiä taas toimivat roolien lähtökohtina hyvin. Ne antoivat tanssijoille hyvin selkeän tarttumapinnan ja mielikuvan kyseisestä ihmisestä ja roolista. Halusin kuitenkin syventää stereotyyppiä, jottei rooleista tulisi liian yksiuotteisia ja tylsiä. Niinpä otimme rooleihin oman humoristisen näkökulmamme.

Roolit antoivat myös liikemateriaalia teokseen. Muun muassa alun soolojen liikemateriaalin lähtökohtana olivat roolit. Synnyttävän naisen liikkeisiin otimme elementtejä isosta mahasta ja vatsakivuista. Menestyvän naisen liikkeet olivat taas kulmikkaita ja vietteleviä. Yhteistanssien kohdalla roolien pohjalta oli kuitenkin hankala tehdä liikemateriaalia, koska roolit ja tanssijat olivat niin erilaisia. Yhteiskohtauksissa tanssi lähentelee liikkeellisesti nykytanssia ja teatteritanssia. Näiden pohjalta oli helppo tehdä yksinkertaista ja toimivaa liikettä, joka myös istui hyvin jokaiselle tanssijalle.

Kokonaisuus ja tapahtumat toivat roolityöskentelyyn lisähaastetta. Dramaattinen syntymäkohtaus oli haasteellinen roolisuorituksen kannalta. Millä tavalla roolihahmot kokivat syntymän ja sen, että joutuivat itse siinä avustamaan? Tässä vaiheessa naiseus ja biologinen näkökulma astuivat kuvaan. Koska syntymä on vain naisille oikeutettu ihmeellinen tapahtuma, voi jokainen nainen samaistua kyseiseen tapahtumaan. Syntymässä avustaminen varmasti myös yhdistäisi neljä toisilleen tuntematonta ihmistä.

Roolit toivat heti teokseen myös muita kuin tanssillisia elementtejä. Näyttelemisen, puhumisen ja ilmaisu tulivat roolien myötä, minkä takia teos lähentelee jo tanssiteatteria, kuitenkin täysin sitä olematta. Lopputuloksesta tuli kokonaisvaltainen performanssi, jonka voima oli mielestäni neljässä niin erilaisessa naisessa ja heidän ongelmissaan.

5. TEKOPROSESSI

5.1 TYÖRYHMÄ

Työryhmäni koostui neljästä hyvin erilaisesta naisesta. Minulla oli mukana kaksi ammatillisen koulutuksen saanut tanssijaa, yksi todella pitkälle edennyt harrastelija ja neljäs streetdance-maailmasta tullut tanssinopettaja ja b-girl. Koska ryhmä oli taustaltaan ja liikkumistavaltaan hyvin erilainen, piti liikkeellisen lähtökohdan olla myös sen mukainen. Toisaalta pystyin myös käyttämään hyväkseni tanssijoiden omaa erikoisosaamista, mikä toi persoonallisuutta teokseen.

Työryhmä vaikutti ja uskon, että vaikuttaa aina, hyvin paljon teoksen lopulliseen ulkomuotoon. Muutamia pieniä fraaseja lukuun ottamatta pääasiassa minä tuotin kaiken liikemateriaalin, vaikkakin työryhmä oli korvaamaton apu valintoja tehdessäni. Kaikki omina persooninaan muokkasivat omia roolejaan ja koko tarinaa sellaiseksi, kun siitä loppupeleissä tuli.

Mielenkiintoista minulle oli yhdistää neljä näin erilaista naista ja nähdä, mitä kokonaisuudesta tulee. Onnistuin omasta mielestäni hyvin saamaan nämä neljä tanssijaa tanssimaan samaa teosta, ja liikemateriaalin yhdistely katutansseista nykytanssiin onnistui hyvin. Tärkeää prosessissa oli myös hyvä ja avoin ilmapiiri, joka työryhmän keskuudessa vallitsi. Pystyimme keskustelemaan ongelmista avoimesti, ja jokainen sai sanoa oman mielipiteensä, vaikka minä lopulta teinkin päätökset.

5.2 MUSIIKKI

Odotushuoneen musiikki koostuu kolmesta kappaleesta, jotka kaikki ovat mielestäni tyyllisesti toisiansa lähellä. Ensimmäinen kappale on fadoa, portugalilaista perinnesäntä, jota olen haaveillut jo jonkin aikaa käyttäväni (Amália Rodrigues, Nem ás paredes confesso). Soolokohtauksen musiikiksi löysin toisen vahvan naisartistin kappaleen. Patricia Kaasin Kabare, lähentelee tyyllisesti jazzmusiikkia ja luo hienon tunnelman kyseiseen numeroon. Viimeinen kappale löytyi sekin sattumalta. Kappale on Chocolat-elokuvan soundtrack-albumin avausmusiikki, Minor swing. Kyseessä on rytmikäs Swing. kappale jossa ei ole laulua. Tämän

musiikin toistin kahdesti peräkkäin. Musiikeissa yhteistä on kappaleiden tunnelmallisuus, joka antoi oman sävynsä kohtauksiin ja koko teokseen.

Lisäksi teoksessa on yksi puhekohtaus, ja osa alun kohtauksesta tapahtuu ilman musiikkia. Puhekohtaus oli tanssijoiden itsensä mukaan heille haastavin. Kohtauksessa neljä tanssijaa puhuu päällekkäin siitä, miksi he ovat odotushuoneessa. Kaikki puhe kohtauksessa on improvisoitua. Siksi se muuttuu joka kerta ja luo oman jännitysmomenttinsa. Hiljaisuudessa tanssiessa tärkeää on taas rytmittää liikettä kehollaan. Jos tekeminen on rytmikästä, katsojien mielenkiinto pysyy hyvin yllä ja liike nousee hyvin esille.

5.3 REKVISIITTA

Teoksen rekvisiittaan kuuluu neljä tuolia ja pehmolelu. Neljä tuolia olivat alusta asti hyvin tärkeässä roolissa teoksessa. Tuolit rajasivat tilan ja loivat konkreettisen mielikuvan odotushuoneesta. Tuoleilla pystyi luomaan erilaisia muotoja tilaan ja luomaan visuaalisesti mielenkiintoisia näyttämökuvia. Yritin pitää tuolit mukana koko teoksen ajan, koska mielestäni on tärkeää, että teoksessa olevaa rekvisiittaa myös käyttää lavalla. Teoksessa käytämmekin tuoleja hyvin hyväksemme. Vasta viimeisessä kohtauksessa jätimme tuolit pois. Se antoi tilaa liikkua laajemmin näyttämöllä. Teoksessa tuolit myös kuvastivat odotusta ja istumista, eikä niiden käyttö sen takia enää ollut tarpeellista kyseisessä kohtauksessa.

Tuolit toivat myös liikkeellisesti mielenkiintoisia elementtejä teokseen. Tuolien kanssa on mahdollista saada suurempia taso-eroja ja laajempia liikkeitä. Keksimmekin yhdessä tanssijoiden kanssa mielenkiintoisia liikkumis- ja käyttötapoja tuoleille, mutta lopulta tuolit eivät kuitenkaan määritelleet liikettä vaan päinvastoin. Liike ja teoksen dramaturgia määrittivät sen, kuinka paljon ja miten käytimme tuoleja hyväksemme.

Idea pehmolelusta, joka teoksessa kuvastaa vauvaa, sai alkunsa syntymäkohtauksen yhteydessä. Konkreettisen vauvan ottaminen mukaan teokseen tuntui aluksi hullulta ja kornilta, mutta halusin välttämättä testata ideaa. Teoksessa synnyttävän äidin roolia esittänyt tanssija ei kantanut isoa mahaa mukanaan teoksen alussa, joten uskoin siihen, että teos kestäisi yhden konkreettisen todisteen raskaudesta. Testasimme vauvaa harjoituksissa, ja koska idea tuntui

meistä hauskalta, pidimme vauvan mukana. Kohtausta tehdessämme mietimme myös sitä, kuinka herkemmat katsojat reagoisivat. Päätimme kuitenkin viedä kohtauksen niin pitkälle, että kaikki ymmärtäisivät asian koomisuuden. Tiputimme vauvan taivaalta alas, syntymäkohtauksen päätteeksi. Vauvan sisääntulo taivaalta korosti asian koomisuutta ja epärealistisuutta. Viimeisessä kohtauksessa vauvaa myös heitellään naiselta toiselle ilon ilmentämiseksi. Veimme siis kohtauksen koomisuuden hyvin pitkälle, ja se toimi. Lopputulos oli onnistunut, ja asia enemmänkin huvitti kuin kauhistutti yleisöä.

6. ODOTUSHUONE KOHTAUS KOHTAUKSELTA

6.1 ODOTUS

Opinnäytetyön tekoprosessin alussa minulla oli muutamia asioita, jotka halusin ehdottomasti mukaan työhöni. Halusin tehdä teoksen neljälle vahvalle ja erilaiselle naistanssijalle, käyttää tuoleja rekvisiittana ja musiikiksi halusin portugalilaista perinnesäveltä fadoa. Pohjatyöksi luin kirjan naisista (Anne Lampinen, Kaunis Veera ja muita suomalaisia naislegendoja) ja teetin kyselyn, jossa selvitin naisstereotyyppioita. Näistä lähtökohdista aloitin Odotushuoneen työstämisen.

Ensimmäistä kohtausta, odotusta, aloimme työstää joulukuussa. Kohtauksessa kolme naista saapuu odotushuoneeseen omassa roolissaan. Yksi nainen on huoneessa jo valmiina. Kaikki naiset odottavat pääsyä jonnekin, jossa kaikki heidän ongelmansa ratkeaisivat. Jokaisella naisella on jokin ongelma, johon hän toivoi ratkaisua. Yksi odottaa konkreettista syntymää, toinen odottaa ihmelääkettä karvoihin, kolmas on luulosairas ja neljäs on niin rikas ja menestyvä, ettei sen takia löydä itselleen miestä. Tässä vaiheessa naiset eivät vielä luota toisiinsa, vaan pitävät toisiaan enemmänkin uhkana. Alun kahden soolon jälkeen naiset tanssivat yhteiskoreografian tuolien kanssa fado-musiikin tahtiin. Musiikin loputtua loppuu myös ensimmäinen kohtaus.

Liikkeellisesti ensimmäinen kohtaus on tiukimmin määritelty kohtaus. Yritin säilyttää koreografiassa odotuksen tunnelman ja samalla esitellä henkilöitä. Naiset kävelevät yksi kerrallaan sisään, lukuun ottamatta yhtä, joka on jo valmiiksi lavalla. Esittelyn aikana katsoja saa rauhassa tarkastella tanssijoita. Tyyllisesti liikemateriaali on lähimpänä nykytanssia. Alun soolossa tosin yhdistelen nykytanssiin myös breakdancea ja showtanssia tanssijoiden oman osaamisen perusteella. Koreografiassa käytämme myös koko ajan tuoleja hyväksemme. Yhteistanssikohtauksessa liikkeet ovat melko hitaita ja hyvin tarkasti määriteltyjä. Mausteena siellä täällä oli kuitenkin pieniä liikkeellisiä yksityiskohtia, jotka toistuvat läpi teoksen. Kyseisessä kohtauksessa naiset eivät ota toisiinsa vielä yhteyttä, vaan tanssivat koreografian sisäänpäin

kääntyen hyvin ilmeettöminä. Kun odotuksesta ei tunnu tulevan loppua, musiikki loppuu, naiset turhautuvat ja toinen kohtaus alkaa.

6.2 PUHE

Puhekohtaus oli teoksen dramaturgian kannalta hyvin tärkeä. Kohtauksessa naiset paljastavat katsojille omat ongelmansa, josta katsojat voivat helposti päätellä heidän roolinsa. Kohtauksessa naiset kävelevät alas lavan etuosaan ja kertovat kukin suureen ääneen omista ongelmistaan toisiaan kuuntelematta, kaikki paitsi yksi. Kyseessä on kilpalaulantakohtaus, ja jokainen yrittää saada oman äänensä kuuluviin. Kyseisessä kohtauksessa tanssijat tekivät mahtavaa roolityötä, ja sitä oli hauska katsoa. Kohtauksen haaste ja kompastuskivi oli kuitenkin se, että esiintymistilanteessa kahden naisen puhe kuului paremmin katsomoon kun toisten, minkä takia kahden naisen rooli saattoi osalla jäädä epäselväksi. Katsomo oli myös hyvin kaukana lavasta, joten takariviin kuuluvuus oli huonompi.

Tanssijoille itselleen kohtaus oli haastava, koska kukaan heistä ei ole näyttelijä tai puhetyöläinen. Kohtaus kuitenkin kehittyi ja syventyi joka esityskerta, mikä oli hienoa nähdä. Tanssijat myös puhuivat selkeästi ja kuuluvalla äänellä. Puhe oli täysin improvisoitua, jotta tanssijat voisivat vapaasti kehittää rooliaan eteenpäin. Kohtaus olikin yksi onnistuneimmista kohtauksista.

6.3 SOOLO

Puhekohtauksen alkaessa vain yksi nainen oli hiljaa. Hänen rooliinsa ja persoonaansa kuului arkuus ja pelko, joten päädyin siihen ratkaisuun, että kyseinen roolihaamo ei kerro heti ongelmistaan. Pian katsojat pääsivät kuitenkin kurkkaamaan tämän hiljaisen naisen mielentilaan soolokohtauksessa.

Soolokohtaus on tanssillisin ja liikelähtöisin kohtaus koko teoksessa. Teosta tehdessämme emme keskittyneet niin paljon tanssijan rooliin kuin liikkeeseen. Loimme joitain liikkeellisiä yhtäläisyyksiä jo nähtyyn liikemateriaaliin, mutta muuten annoimme kohtauksen jonkin verran poiketa muusta maailmasta. Liikkeellisesti teos lähentelee eniten showtanssia.

Hienon elementin soolokohtaukseen loivat lavan edessä olevat tuolit. Muut naiset jäivät istumaan omille paikoilleen jähmettyneinä. Tanssija tanssi soolonsa pääosin tuolien takana, joka loi myös vaikutelman piilosta tai piiloutumisesta. Tilallisesti "esteiden" eli tuolien jättäminen eteen loi visuaalisesti myös mielenkiintoisen kuvan. Soolokohtauksen lopuksi tanssija saapuu takaisin tuolilleen ja paljastaa vasta tässä vaiheessa oman ongelmansa; karvat. Tämän jälkeen kohtaus siirtyy takaisin kilpalaulantaan, nyt jokaisen naisen voimin.

6.4 SYNNYTYKSI

Syntymäkohtaus lähti liikkeelle naisten ryhmäytymisen tarpeesta. Tuntemattomien ihmisten ryhmäytymiseen tarvitaan yleensä jokin suuri tragedia tai dramaattinen ele. Tästä asiasta vakuuttuneena sain idean syntymäkohtauksesta. Odottavan äidin synnytys käynnistyy kesken puhekohtauksen, ja se keskeyttää kaiken muun toiminnan.

Syntymäkohtauksen teko oli suhteellisen haastavaa, mutta hauskaa. Kohtauksessa käytettiin paljon kontaktia ensimmäistä kertaa, joka loi heti kokemuksen ryhmäytymisestä. Koko kohtaus perustuukin lähinnä erilaisiin kontakteihin ja nostoihin tanssijoiden välillä, sekä liikkumiseen tilassa. Haastavaa kohtauksessa oli tanssillisuuden säilyttäminen ja aidon ilon tuottaminen. Kohtausta tehdessämme keskustelimme myös roolityöskentelyn ja tanssin suhteesta. Kohtaus liikkui aika pitkään näiden kahden välimaastossa, olematta tarpeeksi kumpaakaan. Vielä esitystä edeltävänä iltana muokkasimme kohtausta ja lisäsimme siihen enemmän tanssillisia elementtejä, jotka antoivatkin ryhtiä ja selkärankaa koko kohtaukselle. Kohtaus päättyy vauvan syntymään, josta viimeinen kohtaus saa alkunsa.

6.5 VAPAUTUMINEN JA ILO

Viimeinen kohtaus on vapautumisen ja ryhmäytymisen kohtaus. Syntymän ilo tarttuu naisiin, he löytävät toisensa, eivätkä omat ongelmat enää tunnu niin suurelta. Kohtauksen vaativuus ja haaste on aidon ilon ja tanssillisuuden yhdistämisessä. Aitoa iloa ja yhteisöllisyyttä on hankala esittää. Se vaatii aina siitä hetkestä kiinni saamista ja nauttimista. Siksi kohtaus piti pitää mahdollisimman tuoreena loppuun asti. Kohtauksessa onkin eniten improvisaatiota ja hulluttelua, jotka jättävät vapauksia tulkinnalle.

Viimeisen kohtauksen liikemateriaali koostuu lähinnä perusliikkumisesta ja tilan käytöstä. Kuten jo edellisessä kappaleessa mainitsin, kohtaus jätettiin melko vapaaksi tiukasta koreografiasta, jotta vapautumisen riemulle ja ilolle jäisi tilaa. Kohtaus kuitenkin jäi ajan puutteen vuoksi myös vähimmälle harjoitukselle, ja se valitettavasti näkyi kohtauksessa. Kohtauksesta tuli hiukan sekava, ja kuten edeltävä numerokin, tämäkin olisi kaivannut vielä hiukan ryhtiä ja selkeyttä. Toisaalta taas riehakkuus ja vapautuminen paistoivat kohtauksesta ja tanssijat eläytyivät kohtaukseen hyvin.

7. TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Odotushuoneen lopputulokseen olen hyvin tyytyväinen. Lähtökohtaisesti halusin tehdä itseni näköisen, toimivan tanssiteoksen, ja siinä tavoitteessa mielestäni onnistuin. Teoksen raamit ovat hyvät, naisten roolit ovat mielenkiintoiset ja kokonaisuudesta tuli humoristinen ja elävä. Yleisöltä kuultu palaute oli myös hyvää. Odotushuoneen sanottiin olevan yllättävä ja viihdyttävä, ja moni nainen pystyi samaistumaan teoksen naisiin. Teoksen aitoutta ja rehellisyyttä kehuettiin myös, mikä oli minulle tärkeä palaute.

Odotushuoneen merkitys muuttui minulle matkan varrella. Aluksi pelkkää huonetta kuvastanut odotustila sai syvempiä merkityksiä. Prosessin edetessä koin odotushuoneen enemmänkin mielentilana, tai elämäntilanteena, jossa me ihmiset joskus voimme olla. Esimerkiksi se voi olla sitä aikaa, kun emme tiedä mihin suuntaan meidän pitäisi mennä, tai mitä tehdä. Se voi olla konkreettista lapsen odotusta, kuten teoksessa oli, tai uskaltamattomuutta elää sellaista elämää, kun haluaisi. Odotushuone on paikka jonne ihmiset joutuvat (tai pääsevät), kun oma elämä tuntuu pysähtyneen yhden ongelman äärelle. Naiset ovat oman mielensä ja ongelmiansa vankeja.

Tästä lähtökohdasta katsottuna oli mielenkiintoista miettiä ratkaisuja naisten ongelmiin. Kuten jo aikaisemmin sanoin, Hyypän teoriasta poiketen, ongelmien ratkaisuksi löytyi vapautuminen ja itsensä hyväksyminen. Vapautumiseen tarvittiin kuitenkin jotain dramaattista. Sen takia syntymäkohtaus on mukana teoksessa. Syntymä yhdisti neljä tuntematonta naista ja kiinnitti huomion pois heidän omista ongelmistaan.

Lopputulos yllätti minut tyyllisesti. Teoksen suunnitteluvaiheessa halusin tehdä puhtaan tanssiteoksen, jossa käytän rooleja hyväkseni. Oli kuitenkin hauska huomata, miten lopputulos lähenteli enemmän tanssiteatteria ja roolit olivat pääosassa. Olen aina pitänyt itse sekä tanssimisesta, näyttelemisestä, että esiintymisestä, ja se näkyi myös Odotushuoneessa. Teoksessa tuli kokonaisvaltainen performanssi, jossa yhdistelen tanssiin myös muita elementtejä. Liikkeellisesti olen myös tyytyväinen teokseen. Onnistuin yhdistelemään nykytanssia, showtanssia, teatteritanssia ja breakdancea hyvin, ja silti säilyttämään tietyn tyylin

alusta loppuun. Pysyin rehellisenä sille, mitä teos tarvitsi, enkä puskenut suunnitelmiani väkisin läpi.

Odotushuoneessa on kuitenkin paljon asioita, joita haluaisin kehittää ja viedä eteenpäin. Teoksen siirtymät kaipaisivat vielä selkeyttämistä, loppukohtaus hiomista ja muutamia liikkeellisiä korjauksia haluaisin tehdä. Onnistuin kuitenkin käsittelemään naiseutta ja naisstereotyyppioita mielenkiintoisesti ja monipuolisesti. Tarkoitukseni oli kyseenalaistaa naisstereotyyppiat ja herättää katsojat ajattelemaan omaa suhtautumistaan asiaan, ja palautteen perusteella onnistuin siinä. Naishahmot olivat yleisön mukaan mielenkiintoisia, ja roolit herättivät paljon keskustelua. Onnistuin siis tuomaan esille sen, mitä halusin sanoa, ja siihen voin olla tyytyväinen.

8. POHDINTA

Naisstereotyyppiat taiteellisen teoksen lähtökohtana toimivat loistavasti. Sukupuolirooleja ja tasa-arvo kysymyksiä on pohdittu ja kyseenalaistettu länsimaissa paljon viimeisen kymmenen vuoden aikana. Jotkut stereotyyppiat ja sukupuoliroolit ovat osittain jopa poistuneet tai ainakin muuttaneet muotoaan. Miehet hoitavat yhä useammin lapsia kotona, ja naiset tekevät fyysisistä töitä. Ehkä siksi, myös minulla, heräsi uteliaisuus ja halu tehdä teos naisista. Näkökulmani naisteemaan oli kuitenkin erilainen. En halunnut asettaa naisia uhrin asemaan, vaan tuoda lavalle voimakkaita naisia, joiden ongelmille uskaltaa myös nauraa.

Odotushuone sai minut itse pohtimaan naiseutta. Mihin kategoriaan minä itse sijoitun stereotyyppien maailmassa? Miksi aihe ylipäättään kiinnostaa minua? Näihin kysymyksiin en saanut prosessin aikana yksiselitteisiä vastauksia. Tulin kuitenkin vielä vakuuttuneemmaksi siitä, että omalla asenteella, ja sillä, mitä ajattelee itsestään, voi vaikuttaa paljon omaan hyvinvointiin. Ei ainakaan kannata turhaan lokeroida itseään, jos ei halua muidenkaan sitä tekevän.

Totuus on kuitenkin se, että jotkut stereotyyppiat istuvat hyvin tiukassa ihmisen alitajunnassa ja sukupuoliroolit muuttuvat kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa samaan aikaan. Me kaikki jollakin tapaa täytämme oman sukupuolemme stereotyyppisiä kriteerejä, eikä ole väärin elää niiden mukaisesti. Me olemme kaikki oman aikamme lapsia, ja kadut ovat suurin näyttämömmme. Kuitenkin, jotta tasa-arvo toteutuisi paremmin yhteiskunnassamme, on hyvä tiedostaa, mitä rooleja yhteiskunta haluaisi meidän täyttävän ja mitä rooleja me itse haluamme täyttää.

Odotushuone ei kuitenkaan ole yhteiskuntakriittinen tai poliittinen teos. Se on naisista kertova humoristinen tanssiteos, jonka jokainen tulkitsee omalla tavallaan. Tärkeintä minulle oli saada prosessi vietyä läpi alusta loppuun asti. Opin paljon tanssiteoksen tekemisestä, ja se kasvatti ammatillista osaamistani. Tämän jälkeen kynnys tehdä uusia pidempiä teoksia ei ole enää niin suuri. Positiivisesta palautteesta sain myös lisää itseluottamusta. Oli tärkeää huomata, että omat ideat toimivat.

Kirjoitusprosessin aikana olen käynyt läpi koko teoksen vaihe vaiheelta ja miettinyt syitä ratkaisuille. Prosessin aikana naisstereotyyppiä avautuivat minulle aivan uudella tavalla, mutta monet muut kysymykset jäivät avoimeksi. Monet ideat ja mielihalut kumpuavat alitajunnasta, joten niiden motiiveja on usein hankala hahmottaa. Mielestäni ymmärtäminen ei kuitenkaan ole teoksen tekemisessä itseisarvo. Tärkeämpää on saada toteuttaa itseään ja uskaltaa käyttää omia ideoitaan.

Taiteellisen teoksen tekeminen kasvattaa rohkeutta ja itseluottamusta. Omaan ideoihin luottaminen vaatii aina rohkeutta, ja ehkä jopa pientä hulluutta. Jo alussa päätin itse kokeilla rohkeasti kaikkia esiin tulevia ideoita, ja se kannatti. Hulluilta tuntuvat ideat olivat yllätyksellisiä ja toimivat hyvin lavalla. Oma tyylini koreografina selkiytyi tekoprosessin aikana, ja opin luottamaan omaan intuitioon. Odotushuoneen lopputulokseen olen hyvin tyytyväinen. Prosessi oli antoisa sekä tanssijoille, että minulle, ja teoksesta saatu palaute ylitti odotukseni.

LÄHTEET

Hyyppä, M. 1995. Sukupuolten Kirjo, Yliopistopaino, Helsinki

Lempiäinen, K. 2003, Sosiologian sukupuoli. Vastapaino: Dark Oy Vantaa

Koivunen A. & Liljeström M. 2004. Avainsanat, 10 askelta feministiseen tutkimukseen.
Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä